

Očito se društvena struktura Srba, Hrvata i Bugara ne razlikuju od bizantske samo po tome što nema snažnih »vertikalnih« veza već i po velikoj zalihi pretklas-
nih međuljudskih odnosa, koja se u Carstvu gotovo ni ne primjećuje.

Najzad, još jedna okolnost. U X-XII st. književnost se u Carstvu razvija pod
snažnim utjecajem religioznog dogmatizma, ona je uvelike ideologizirana. Južno-
slavenska, pak, književnost, doduše iz kasnijeg razdoblja (XIV-XV st.) nalazi svoj
procvat u narodnom stvaranju, u eposu. Teško je ne dovesti to u vezu s onim
ostacima demokratizma koji su se u specifičnom obliku, u ostacima rodovsko-
plemenskog uređenja, održali u južnoslavenskim zemljama. Ovdje nema potrebe
govoriti o konkretnim putovima poredbenog proučavanja bizantske i južnoslavenske
srednjovjekovne kulture; recenzija knjige nije mjesto gdje bi trebalo izlagati takva
razmišljanja. Važno je jedino što knjiga o bizantskoj kulturi, pored svega samo-
stalnog značenja, pruža i poticaj istraživanjima slavenske povijesti.

(Iz rukopisa preveo R. Venturin.)

M. M. Frejdenberg

ARHIVSKI VJESNIK IV-V 1961—62. — XV/1972.

Arhivski vjesnik I 1958. prikazao je u ovom časopisu J. Ravlić (XI-XII/1958—
—59, 325—329), II/1959. I. Karaman (XIII/1960, 295—297), a III/1960. T. Rukar
(XVII/1964, 496—488). Zadaća je ovog priloga da ukratko prikaže sadržaj ostalih go-
dišta do najnovijega.

IV—V/1961—62. — Dvobroj IV-V za 1961—62. g. započinje N. Ivanišin publi-
ciranjem »Jagićevih pisama Bogišiću« (9—97). Objavljena su 104 pisma iz perioda
od 1866. do 1906. Jedan dio nije datiran, već je njihov kronološki redoslijed odre-
đen prema sadržaju.

J. Buturac, Riječno brodarstvo na Savi, Dunavu i Tisi u prvoj polovici XIX
st. (99—204), objavljuje tematski probrane dokumente iz Kaptolskog arhiva i Arhiva
Hrvatske, koji obuhvaćaju vremenski raspon od 1817—46. U tekst su uklopljene
fotografije triju nacrti za podizanje prvog parobroda na Savi »Sloga«, koji je
potonuo 1845.

M. Despot, Nekoliko neobjelodanjenih pisama Filipa Vukasovića pisanih
Maksimilijanu Vrhovcu (205—212). Pisma potječu iz 1802—06. Pojedine izvatke iz
pisama autor povezuje svojim tekstom. Pisma su važna za povijest građevne dje-
latnosti F. Vukasovića.

J. Lučić, Dokumenti o počecima kmetstva u Dubrovniku (213—223), donosi
tri dokumenta koji se odnose na Astoreju; to su ugovori o kmetskom odnosu od
10. I 1355, 7. II 1357. i 15. VI 1382, s prethodnom analizom.

N. Čolak objavljuje »Inventar rukopisa ostavštine Šime Ljubića« (225—262).
Značenje tog rada je višestruko za poznavanje djelatnosti i same ličnosti Š. Ljubića
kao i za sve one koji se bave poviješću Dalmacije u vrijeme mletačke vlasti.

Rad N. Dubković-Nadalina »Fond oporuka u Historijskom arhivu u
Hvaru« (263—268) vrlo je zanimljiv, kako zbog dugoga vremenskog perioda iz
kojeg oporuke potječu (1592—1819) tako i zbog različitih podataka koje donose, a
koje drugdje ne nalazimo.

Rasprava N. Klaić, »Ponovno o historijskom značenju zrinško-frankopan-
ske urote« (269—293) je neka vrsta odgovora J. Sidaku (v. AVj 1960, 367—376) uklop-
ljena u opću ocjenu urote. Autor se ne slaže sa zaključcima do kojih je Sidak došao,
već smatra neiskrenim obećanja koja je Petar Zrinski dao kmetovima na ozaljskom
yblastelinstvu, kojega struktura, kako misli, nije to dopuštala. U ocjeni pak cjeline
urote ostaje kod svoje ocjene iz 1958 (v. Ist. pregled 2, 115—126).

K. Firingler, Jedno stoljeće osječkog svilarstva (1761—1861) (295—321), obrađuje razvoj te, tada vrlo važne, privredne aktivnosti u Osijeku. U tekst je uklopljen zapisnik pregleda tvrtke Hofmann i sinovi od 9. i 10. XI 1843. od strane Gradskog poglavarstva u Osijeku. Dokument se ističe bogatstvom podataka, što je vrlo rijetko za to doba.

P. Franjković, Revolucionarni radnički pokret u Lici u vrijeme propasti Austro-Ugarske monarhije i stvaranja jugoslavenske države (322—335), odvaja se od drugih priloga svojih nivoom koji nije baš osobito visok. Citati su suviše opsežni i neadekvatno analizirani.

L. Čelap daje opširniji opis fonda Slavensko-sremske generalne komande i ističe vrijedne dijelove koji se nalaze u Arhivu Hrvatske (336—350). Opisu je priložena bibliografija radova koji su napisani na temelju tog fonda. Sam je autor među njima najbrojnije zastupan, uz A. Ivića, S. Gavrilovića i jedan prilog R. Pavlovića.

S. Barjaktarević, Acta turica Državnog arhiva u Dubrovniku (351—359), upoznaje nas s historijatom tog fonda, a sumarno s njegovim stanjem i sadržajem.

B. Stulli, Arhivska služba i petogodišnji program naučno-istraživačkog rada u oblasti historije (360—372), vrlo iscrpno razmatra probleme toga programa i uklapanja arhiva u nj s aspekta arhiviste.

T. Ribkin, Čišćenje, dezinfekcija i dezinsekcija arhivske građe i spremišta (373—396), daje veoma korisna uputstva za održavanje i čuvanje arhivske građe ili sprečavanje daljeg propadanja već načete građe u arhivima.

S. Bačić, Seminar o kancelarijskom poslovanju sa službenicima pisarnica (397—406), informira o brizi arhivista za obuku budućih stvaralaca registratura, kako bi u suradnji s njima ispravno vodili povjerene im registrature i time olakšali njihovo preuzimanje u arhive.

VI/1963. — Publiciranje »Korespondencije Frana Supila iz perioda 1891—1914.« obuhvaća dvije trećine čitavog sveska (7—229). To je rad četvorice autora — H. Hajdarhodžića, A. Arneria, H. Morovića i M. Nemec. Rad započinje popisom 214 pisama i triju zapisnika. Slijedi tekst pisama popraćen bilješkama, uz koje su autori dodali i kazalo osoba.

J. Lučić, Uprava u dubrovačkom vangradskom teritoriju (Astoreji) (231—249), je prilog poznavanju razvoja uprave na starom teritoriju koji neposredno dotiče zidine Dubrovnika, te prinosi boljem poznavanju povijesti Dubrovnika. Kao dodatak autor donosi popis knezova i potknezova u Astoreji.

S. Bačić namijenio je svoj prilog »O vođenju evidencije u arhivima« (250—267) praktičnoj svrsi, kako bi se arhivske evidencije vodile na jednoobrazan način, pa donosi za to primjere i upute.

T. Ribkin, Zaštita arhivske građe od štetnog djelovanja sunčanog svjetla (268—276), vrlo dokumentirano i poučno raspravlja i upućuje na mjere zaštite. Tekstu je dodan i kraći popis literature o tom pitanju.

B. Stulli, Osvrt na rad Arhiva Hrvatske i njegove važnije neposredne zadatke (277—289), objavljuje referat o radu arhiva kojem je autor na čelu od 1958. Prilog sadrži iscrpan i detaljan pregled problema s kojima se taj arhiv susretao u periodu 1957—64, od financiranja, stručne i izdavačke djelatnosti te smještajne situacije do stručnog usavršavanja kadrova.

Među prikazima valja istaknuti četiri prikaza T. Ribkin o temama restauracije, konzerviranja i zaštite građe (291—302).

VII-VIII/1964—65. — Pretežni dio sveska za godine 1964. i 1965. zauzima »Grada o susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu 1563—1574.« od J. Adamčeka (7—340). Građi prethodi kraći uvod u kojem se ističe značaj materijala koji se publicira,

zatim slijede hrvatski registri 114 dokumenata i sam tekst dokumenata, a na kraju su dodana dva kazala imena i mjesta. Svi su ti dokumenti iz Arhiva Hrvatske. Međutim, to nisu svi dokumenti iz tog arhiva koji govore o agrarnim odnosima na susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu i prehistoriji seljačke bune 1573, jer svi nisu mogli biti objavljeni zbog svoje opsežnosti. Izostavljeni su neki izvori koji sadrže podatke o agrarnom stanju na vlastelinstvu i popisi crkvene desetine i dike u XVI stoljeću.

B. Stulli, Osnovni principi arhivskog zakonodavstva u SR Hrvatskoj (341—372), obrađuje pravno-arhivsku problematiku iscrpno, pregledno i sistematski. To je važan prinos konstituiranju mreže arhiva u republici i njihovu što boljem stvarnom pokrivanju teritorija i razgraničenju nadležnosti.

M. Marković, Kartografska zbirka Arhiva Hrvatske u Zagrebu (373—388), daje prikaz »najznačajnije kartografske zbirke kod nas, kako po bogatstvu tako i po središnosti«. Daje pregled po skupinama i cjelinama i konstatira nejednaku zastupljenost karata pojedinih regija (krajevi pod Turcima). Među vrednijima ističe i karte Hrvatske od Pavla Rittera Vitezovića s kraja XVII stoljeća.

M. Husarska, Konzervacija arhivskih i bibliotečnih fondova u Poljskoj (389—393), temelji se na iskustvima i praksi koja je razvijena na zavidno visokom nivou, pa će vrlo dobro poslužiti našim stručnjacima koji se bave tom problematikom.

S. Bačić, Postupak s arhivskom građom oštećenom od elementarnih nepogoda (395—397), govori na temelju iskustava i potreba nakon neugodnih posljedica poplave Zagreba 1964, o mjerama koje bi trebalo poduzeti prije nepogoda.

IX/1966. — U ovom svesku B. Stulli, Prilozi građi za historiju revolucionarnog pokreta mornara na našoj obali 1918. god. (7—109), nastavlja objavljivanje građe koje je započeo u »Arhivskom vjesniku« I, 1958, o pobuni mornara u Boki Kotorskoj 1918 (174—248). Ovdje donosi dvije grupe dokumenata: prva su pisma mornara vezana uz te događaje, a drugi se dio dokumenata odnosi na bunu od 1—3. II 1918. Građa potječe iz bečkoga Ratnog arhiva. U uvodu autor donosi sumaran sadržaj spisa procesa, za koje se pretpostavljalo da su uništeni prilikom požara sudske zgrade u Kotoru 1918. Druga grupa je izbor važnijih spisa iz tog procesa.

Z. Šundrica, Dokumenti o osnivanju dubrovačke općine (111—127), objavljuje građu koja se nalazi u arhivu u Dubrovniku (*Acta gallica*) i u fondu dubrovačke općine, a odnosi se na konstituiranje vlasti nakon ukidanja Republike. Dokumenti obuhvaćaju period od 1. IV 1808. do 1. IV 1809; ukupno ih ima 18. Autor za šira objašnjenja upućuje na svoj članak u časopisu »Dubrovnik« br. 2 iz 1965.

J. Šidak, Dva priloga za hrvatsku povijest u XVIII stoljeću (129—136), objavljuje dva dokumenta koji nisu međusobno u vezi. Prvi je izvještaj o buni kmetova u donjem Pokuplju 1731, koji je napisao kanonik barun Sigismund L. Sinerspergh, i koji je do tada bio poznat samo prema jednom članku V. Klaića. Drugi dokument je koncept izvještaja zagrebačkog podžupana J. Novosela od 4. V 1794. u vezi s okružnicom Leopolda II o tajnim društvima, a odnosi se na poznatu revolucionarnu pjesmu ispjevanu u kajkavštini i na »stablo slobode«, podignuto u Zagrebu.

B. Stulli, O pravnom režimu korištenja arhivske građe (137—236), iznosi zanimljiv prikaz o upotrebi arhivske građe od XIII do XVI st., koji obuhvaća neke gradove Italije i gradove na istočnoj obali Jadrana. Posebno je prikazana upotreba arhivske građe u službene svrhe i njezina upotreba u privatne svrhe.

T. Ribkin, Zvučni dokumenti — čuvanje i zaštita (239—255), donosi informativan prilog o novim vrstama građe koja se već pojavljuje i koja će se sve više javljati i ubuduće.

Tematski je srodan članak S. Bačića, O kancelarijskoj mehanizaciji i automatizaciji (257—271). To su problemi vezani uz pojavu do sada nezastupljenih vrsta građe u arhivima, rubno bušene kartice i bušene kartice koje su rezultat rada s kompjuterima, a koje će se također uskoro javiti kao arhivska građa koja zahtijeva specifičan način obrade i eventualnog čuvanja.

I. Filipović, Martin Juraj i Josip Nikola Kovačić u Hrvatskoj (1812—1815) (273—284), iznosi neku vrstu itinerara te dvojice povjesničara koji su putovali Hrvatskom da bi pregledali arhivsku građu i starine. Uz osnovnu bibliografiju o njima autor donosi izvatke dokumenata iz raznih arhiva o njihovoj djelatnosti u Hrvatskoj.

J. Lučić, Prinosi građi srednjovjekovnog latiniteta (185—297), obrađuje termine *capanna, casale, curia, homo, domus, rusticus, sella, villa* i *villanus*, s kojima se susreo u svojim radovima na gospodarskoj povijesti Dubrovnika.

R. Arneri, Arhiv obitelji Arneri u Korčuli (299—303), donosi popis izbora građe iz XIV do XIX st. i u uvodu daje kratke napomene o funkcijama pojedinih pripadnika te obitelji.

A. Soldo, Takse »*servitium commune*« kod nas kroz XIV i polovicom XV st. (305—326), raspravlja na temelju objavljene građe i podataka iz knjige H. Hoberga »*Taxae pro communibus servitiis ex libris obligationum ob anno 1295 usque ad annum 1455 confectis*« o podavanjima biskupa i opata prilikom nastupa službe, koji pokazuju ekonomsku snagu naših biskupija i samostana.

X/1967. — B. Stulli, Uz deseti svezak »Arhivskog vjesnika« donosi kratku analizu fizionomije godišnjaka. Na prvom mjestu ističe objavljenu arhivsku građu koja je zastupljena s oko 60%, slijede članci i rasprave iz arhivistike koji zauzimaju 16%, od 3—6% vijesti o radu arhivskih ustanova i organizacija, prikazi i bilješke, inventari pojedinih fondova, prilozi povijesti Institucija i drugi povijesni prilozi. Vremenski najzastupljenija je građa iz novijih razdoblja, XIX i XX st., od starijih građa o seljačkoj buni 1573, te razni problemi iz povijesti Dubrovnika. Usmjerenost redakcije na donošenje građe iz nedostatno obrađenih područja većim dijelom je ispunjena (XLIX i XX stoljeće).

Isti autor objavljuje »Priloge novoj građi za povijest revolucionarnog pokreta mornara na našoj obali 1917—1918« (1—51). Donosi 25 dokumenata iz Ratnog arhiva u Beču. Prva grupa dokumenata sadrži podatke o bijegu torpiljarke »11« 5. X 1917. iz Šibenika u Italiju. Tema druge grupe dokumenata je ustanak mornara u Boki Kotorskoj 1—3. II 1918. Treća grupa odnosi se na političko-propagandnu aktivnost u mornaričkom centru Austro-Ugarske u Puli. Plima revolucionarnog pokreta mornara 1918. sadržaj je četvrte grupe dokumenata. Odabrani su važniji dokumenti iz obilja građe.

M. Androić objavljuje »Pravila ceha tkalaca u Varaždinu« (53—67), pisana kajkavskim narječjem. Tekst je ilustriran s tri fotografije, a prethodi mu popis arhivske zbirke »*Caehalia varasdiensia*« Historijskog arhiva u Varaždinu, uz kraći prikaz o proizvodnji tekstila u Varaždinu od XV do XVII stoljeća.

J. Adamček, Novi dokumenti o ugušivanju seljačke bune 1573 (69—115), donosi građu iz arhiva JAZU koju Rački nije objelodanio, a odnosi se uglavnom na akcije kmetova u Varaždinskoj županiji.

J. Lučić, Neobjavljene isprave i akti XIII st. iz dubrovačkog arhiva (117—133), saopćava 9 dokumenata iz razdoblja od kolovoza 1206. do 24. veljače 1252.

S. Bačić, Evidentiranje arhivske građe izvan arhiva (135—139), objavljuje referat sa savjetovanja Društva arhivista Hrvatske 9—11. XI 1967. u Osijeku. D. Božić-Bužančić i M. Androić nadovezuju na istu temu, prva o popisu građe u Splitu, a drugi o popisu građe u Varaždinu (141—152).

T. Ribkin - Puškadija, Restauriranje dokumenata laminacijom s posebnim osvrtnom na laminator (impregnator) jugoslavenske proizvodnje (153—166), opisuje način obrade suvremenijih dokumenata, zbog specifičnosti materije (papir, tinta), a rjeđe starijih dokumenata.

M. Hrg, Sređivanje biskupskog arhiva u Zagrebu godine 1815 (167—182), spominje prethodnike u tom radu — biskupa Jurja Branjuga, Franju Jelenika u doba biskupa Franje Thauszyja, te analizira djelo Josipa Nikole Kovačića, rukopis »Memoria solennis restaurationis archivi episcopatus Zagrebiensis AD 1815«, koje je rezultat sređivanja što ga je izvršio zajedno sa svojim ocem Martinom Jurjem. Prvi dio rukopisa sadrži prikaz sređivanja, a drugi popis rukopisnih kodeksa biskupske knjižnice (Metropolitane). Kao prilog raspravi autor donosi pregled serija isprava i spisa u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu.

N. Klaić, Mljetski falsifikati (185—234), započinje raspravu pregledom historiografije o tom problemu, o kojem je posljednji pisao I. Kampuš (HZ XV, 1962, 317—324), pa je to na neki način prilog diskusiji. Ne slaže se s rezultatima do kojih je Kampuš došao, već zaključuje da se radilo o dvije grupe isprava: prva su privilegiji srpskih vladara, koje su falsifikatori vrlo vješto izradili, a drugoj skupini pripadaju Desine isprave, znatno grublje falsificirane, i »fundaciona« isprava koja, prema tvrdnji Klaićeve, nije nikada bila upotrijebljena za dokazivanje prava, vjerojatno iz bojazni da se ne otkrije njezino pravo porijeklo.

B. Zmajčić, Mjere Dvorske komore u Beču protiv opticaja dubrovačkih talira u Hrvatskoj od god. 1764—1772 (235—243), prilaže uz članak dokumente o zabrani upotrebe talira, kao i fotografiju dubrovačkog talira iz 1762, što je njegov najraniji poznati likovni prikaz.

U prikazu arhivskih časopisa i literature možemo istaći članak M. Hrga, Požar u Državnom arhivu Trausnitz, Landshut, Donja Bavarska (266—270). To je rezime analize mogućih posljedica požara u arhivu koji je smješten u dvorcu ili starijoj, nefunkcionalnoj i slabo pristupačnoj zgradi.

XI-XII/1968—69. — J. Adamček — I. Filipović — M. Križman iznose rezultate svojih istraživanja u austrijskim i mađarskim arhivima koja se odnose na novu građu o seljačkoj buni 1573 (7—41). Objavljuju 18 dokumenata iz Zemaljskog arhiva u Grazu i 4 iz Mađarskog državnog arhiva u Budimpešti. Vremenski raspon od 4. II 1573. do 17. XII 1573. jasno pokazuje da se svi dokumenti odnose na samu bunu i na istragu protiv seljaka nakon bune.

D. Božić-Bužančić, Dvije anagrafske table za područje Dalmacije iz druge polovice 18. stoljeća (43—53). Prva je iz 1771. i sadrži također podatke za Mletačku Albaniju, a druga 10 godina kasnije zahvaća isto područje. Obje karte, iako se ponešto međusobno razlikuju, donose obilje podataka o strukturi, socijalnoj stratifikaciji i broju stanovnika, vjerskoj opredijeljenosti, zanimanjima, stočnom fondu, plovnim objektima i zgradama na teritoriju Mletačke Dalmacije.

Z. Šundrica, Promet trgovačke robe i brodova potkraj 18. stoljeća na području Dubrovačke republike (55—80), objavljuje šest bilježnica pod naslovom »Mensuali del comercio« za g. 1786, 1787, 1788, 1789, 1790. i 1792. Bilježnice potječu iz francuskog konzulata u Dubrovniku i najkompletniji su izvor za izvoz i uvoz trgovačke robe i promet brodova potkraj XVIII st. u Dubrovniku.

M. Androić publicira Pravila varaždinskog ceha pečara-lončara iz 1717 (81—97) na kajkavskom narječju. Pravilima prethodi kratak osvrt o varaždinskim pečarima-lončarima od XVI do XIX st. kao i pregled strukture stanovnika Varaždina 1773.

J. Lučić, Stjecanje, dioba i borba za očuvanje Dubrovačkog primorja (1399—1405 (99—201), raspravlja na temelju izvornog materijala, dobrim dijelom tek

ovdje publiciranog u drugom dijelu priloga. To su 42 dokumenta od 21. XII 1398. do 7. II 1405. koji čine samo izbor važnije građe o tom pitanju.

B. Stulli, Dva pokušaja inventarizacije Dubrovačkog arhiva početkom 19. stoljeća (203—260), raspravlja o inventarima Josipa Kersa iz 1812. i Luke Ćurlice iz 1817, koje u prilogu objavljuje. Prvi inventar izrađen je za operativne potrebe novoformiranih sudskih organa, a drugi je poslužio kao temeljni popis na osnovu kojeg su neki spisi odneseni u Beč.

J. Buturac, Inventar i regesti za starije dokumente zagrebačkog Kaptolskog arhiva g. 1401—1700 (261—319), rekapitulira ukratko povijest Kaptolskog arhiva te donosi kompletni inventar i regeste za doba od 1401. do 1700. Regesti dokumenata koji su objavljeni iz vremena poslije 1700. publicirani su da bi se očuvala cjelovitost određenih dosjea.

T. Ribkin-Puškadija opisuje restauriranje građe koja je Arhivu Hrvatske u Zagrebu bila poslana na obradu nakon poplave Firence, kojom prilikom je ta građa stradala (321—324).

K. Nemeth, Arhivska pomagala (325—354), klasificira i sistematizira uz obilje primjera različite vrste inventara, vodiča, pregleda, kataloga i indeksa, kako bi u buduću izrađivana pomagala bila što jednoobraznija i omogućavala što lakši pristup korisnicima arhivske građe, a dodao je i kraći popis upotrijebljene literature.

B. Stulli, Nacrt koncepcije srednjoročnog plana razvitka arhivske djelatnosti u SR Hrvatskoj od 1971—1975. godine (355—381), sumira rezultate diskusije na sastanku Društva arhivskih radnika u Umagu 8. X 1969. u nekoliko cjelina i to: sadašnje stanje, tendencija budućeg razvoja, dugoročni zadaci do 1985, potrebe kadrova za dugoročni razvoj, politika dugoročnog razvoja oblasti i osnovni ciljevi, prioritetni zadaci za razdoblje 1971—75. — što čini cjelovit pogled na stanje i potrebe te službe.

S. Bačić, O problemu preuzimanja registraturne građe u arhivu (383—387), raspravlja o jednom važnom a neriješenom pitanju arhivske djelatnosti, te se zalaže za sporazum imalac registrature — arhiv, kako bi se moglo provesti orijentaciono planiranje količine građe i prostora u arhivu potrebnog za njezin smještaj.

K. Nemeth, Neki oblici rada i djelatnosti arhivskih ustanova (389—403), govori o osnovnim djelatnostima arhiva — smještaju i čuvanju arhivske građe u spremištima, režimu sigurnosti, objavljivanju dokumenata i upotrebi arhivske građe, dokumentaciono-informativnoj službi, izložbama i knjižnici u arhivu. Uza svaku cjelinu navedena je pomoćna literatura.

I. Golub, Rukopisna ostavština Ivana Paštrića u Vatikanskoj knjižnici (Fond Borgiano latino) (405—427). Tragajući za spisima J. Križanića autor je upoznao golemu ostavštinu Ivana Paštrića i donosi sumaran opis njezina sadržaja. Iznenađuje raznolikost Paštrićeva interesa.

XIII/1970. — B. Hrabak, Zapisnici sednica Davidovićeve vlade od avgusta 1919. do februara 1920 (7—92), objavljuje zapisnike dviju vlada, koji su važni kao cjelovit dokument za poznavanje djelatnosti izvršne vlasti u Kraljevini SHS.

J. Ravlić, Botićeva pisma i neka pitanja iz kronologije njegova života (93—188), raspravlja o pjesnikovu datumu prelaska dalmatinsko-turske granice, kako je prebačen i na koji način dolazi u Srbiju, te koliko je trajao taj put preko Beograda do Zagreba. Vrijeme prelaska utvrdio je između 15. VII i 15. XI 1851, a dolazak u Zagreb prije 15. I 1852. Pisma su iz razdoblja od 20. VI 1854. do 1. IV 1859.

T. Macan, Talijanska pisma Miha Klaića (189—207), dopunjuje Klaićeva hrvatska pisma koja je objavio u »Historijskom zborniku« 1968—69 (455—500). Pisma su iz perioda od 1859. do svibnja 1895.

I. Smičiklas, objavljuje Zapisnik sjednica »Ilirskog društva« mladeži grkokatoličkog sjemeništa u Zagrebu (209—377) iz perioda od 1838—48. O važnosti tog zapisnika, koji sadržava do sada nepoznatu građu iz doba Ilirskog pokreta, piše I. Frangeš (379).

J. Lučić nastavlja »Neobjavljene isprave i akte XIII stoljeća iz Dubrovačkog arhiva« (381—395) (v. AVj X, 1967). Donosi deset dokumenata iz razdoblja od 3. III 1254. do 3. X 1271.

J. Šidak, »'Tajna politika' Lj. Gaja i postanak njegovih 'Memoranduma' knezu Metternichu 1846—47« (397—433), podvrgavši kritici dotadašnja mišljenja o tom aspektu Gajeve političke djelatnosti, donosi dva priloga, rukopise Franje Zacha o prilikama u Srbiji. Nastavlja na rezultate do kojih je došao V. Žáček (bilj. 33) o Gajevom upoznavanju Zacha da dolazi u Srbiju sa znanjem Metternicha i da će mu njegovi tekstovi poslužiti kao temelj za izvještaj Metternichu. Upoređujući I prilog s prvim »Memorandumom«, Šidak je utvrdio primarnost Zachova teksta.

N. Klaić i V. Foretić objavljuju svoje referate sa Savjetovanja arhivskih radnika Hrvatske u Dubrovniku od 27—30. X 1970, i to: »Današnje stanje i budući zadaci pomoćnih historijskih nauka« (435—444) i »Dosadašnji rezultati i daljnje potrebe izdavanja arhivskih izvora Historijskog arhiva u Dubrovniku i ostalih dubrovačkih povijesnih vrela« (445—461).

B. Stulli, O valorizaciji i kategorizaciji arhivske građe (463—487). To je važan prilog za arhive zbog velike količine građe, no razumljivost teksta narušava donekle način prezentiranja suvišnim sapinjanjem teksta decimalnim oznakama.

J. Adamček, I. Filipović i M. Križman, Izvještaj o istraživanju građe o seljačkoj buni 1573. u inostranim arhivima 1969. i 1970. godine (489—512), govore o radu u Mađarskom državnom arhivu u Budimpešti i u Središnjem državnom arhivu Slovačke, te o nastavku rada iz g. 1968. u Beču i Grazu (v. AVj XI—XII, 1968—69, 7—15, gdje donose popis pregledanih fondova).

XIV/1971. — M. Rastić, Izbor iz arhivske građe Komunističke partije Jugoslavije i Komunističke partije Hrvatske za povijest 1941. godine u Hrvatskoj (7—133), donosi 84 što regista što čitavih dokumenata od ožujka do prosinca 1941.

B. Stulli, Izvještaj državnog nadodvjetnika u Zagrebu od 27. VI 1925. o stanju istrage protiv Stjepana Radića (135—200), važan je prinos kako jasnijem upoznavanju ličnosti S. Radića tako i postupaka beogradskih vlastodržaca u jednoj kriznoj situaciji, do toga vremena najduljoj, u Kraljevini SHS, te hrvatskom pitanju u tom periodu uopće. Iako je taj dokument, prema primjerku iz ostavštine A. Trumbića, Radićeva branitelja, objavio iste godine i H. Morović u časopisu »Mogućnosti«, ipak je primjerak koji Stulli donosi iz Arhiva Jugoslavije (Beograd) potpuniji (prvi sadržava tekstove saslušanja samo do 20. III 1925). Kako Stulli konstatira (137), taj je dokument kao svoje »vlasništvo« prodao Arhivu Jugoslavije za »cijenu od 30.000 din.« književnik Zvonimir Kulundžić iz Zagreba.

A. Šupuk, Anagraf župe šibenskog Varoša iz godine 1828 (201—222), analizira objavljene izvratke tog dokumenta koji se među istovrsnim dokumentima za to područje u XVIII i XIX st. ističe bogatstvom podataka o stanovništvu i raznim njegovim djelatnostima, te donosi njihov popis iz Historijskog arhiva u Zadru.

J. Adamček i I. Filipović, Nova građa o seljačkoj buni 1573 (II) (223—236), nastavlja prilog koji je izašao u AVj XI—XII, 1968—69, 7—41) i objavljuju dokumente iz Štajerskog zemaljskog arhiva u Grazu i Mađarskog državnog arhiva

u Budimpešti. To su regesti protokola Dvorskog ratnog vijeća u Beču od 6. II 1573. do 22. XII 1574. i izvještaji povjerenika trgovačke firme Fugger od 9—15. II 1573.

N. Klaić, Problem kmetstva na području dubrovačke Astoreje (237—274), kritički analizira dotadašnja mišljenja o tom pitanju i uspoređuje dokumente Dubrovnika o tome s materijalom koji poznaje iz Zadra. Opovrgava mišljenje J. Lučića o postojanju kmetstva u dubrovačkoj Astoreji a pristaje uz mišljenje D. Rolle-
ra o njegovu nepostojanju.

D. Božić-Bužančić, Obiteljski arhivi — sređivanje i naučna obrada (275—287), pokušava teoretski upočiti jedan od težih poslova u sređivanju arhivske građe. Tekstu je dodan popis upotrijebljene literature.

B. Stulli započinje objavljivati studiju »Ustavna reforma i revizija arhivskog zakonodavstva SR Hrvatske (I)« (289—304).

XV 1972. B. Stulli, O »Knjizi statutâ grada Dubrovnika« iz god. 1272. (Uz 700-godišnjicu dubrovačke statutarne kodifikacije) (7—15), donosi sumaran opis knjige i ističe značaj te, po starosti treće, kodifikacije na istočnoj obali Jadrana. Opisuje kasnije nadopune i razvoj statuta, te ističe da su se još do pred prvi svjetski rat primjenjivale pojedine prvobitne ili naknadno unesene odredbe tog statuta (kolonatski zemljišno-pravni odnosi).

J. Adamček i I. Filipović, Nova građa o seljačkoj buni 1573 (III) (17—53), objavljuju 40 dokumenata koji se odnose na prehistoriju bune 1573. na susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu, 38 dokumenata je iz arhiva Ugarske komore u Mađarskom državnom arhivu u Budimpešti, a dva iz arhiva Dvorske komore u Beču. Dokumenti obuhvaćaju vrijeme od 1. VII 1566. do 28. I 1572.

J. Lučić donosi treći dio »Neobjavljenih isprava i akata XIII stoljeća iz dubrovačkog arhiva« (55—68), s vremenskim rasponom od 27. VII 1280. do 25. II 1289.

A. Fazinić, Pisma biskupa Strossmayera hrvatskim dominikancima (69—83) objavljuje 25 pisama iz razdoblja između 6. III 1888. i 31. XII 1898.

J. Stipišić, Egdotika diplomatskih izvora u prošlosti i danas (85—125), vrlo iscrpno donosi pregled razvoja egdotike (nauke o izdavanju dokumenata), upućuje na stranu literaturu o tom problemu, opisuje neke načine izdavanja dokumenata srednjeg vijeka kod nas i ističe općenite norme u izdavanju izvora.

I. Filipović, Načela naučno-kritičkog objavljivanja arhivskih dokumenata (1526—1848) (127—211), nadovezuje kronološki na spomenuti Stipišićev rad. Mnogštvo podnaslova koji razbijaju tekst očito ne pridonose njegovoj razumljivosti i preglednosti. Tekstu je dodana odabrana bibliografija.

M. Hrg, Registar arhiva Zagrebačkog kaptola iz 15. st. (213—253), donosi u uvodu sumaran opis registra i radova na restauraciji i ističe njegovu važnost kao najstarijeg poznatog popisa kod nas. Slični popisi iz XV st. rijetki su i u drugim zemljama.

S. Bačić, O propisima za odabiranje i izlučivanje registraturne građe (255—264), tretira važno pitanje za smanjivanje količine građe i stupanj sredenosti u kojem ona dolazi u arhive.

J. Lučić, O počecima kmetstva u dubrovačkoj Astoreji s osvrtom na zadarsko područje (265—296), nastavlja diskusiju — polemiku s N. Klaić (v. AVj XIV, 237—274), koja, mislim, prelazi granice tolerancije u znanstvenom radu.

U svim godištima »Arhivskog vjesnika« nalaze se na kraju prikazi arhivskih časopisa, domaćih i stranih, te drugih arhivističkih publikacija.

Mladen Svab

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA XXV—XXVI

1972—73

Redakcioni odbor:

IVAN KAMPUŠ
OLEG MANDIĆ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

Izdaje
Povijesno društvo Hrvatske
Zagreb